

AȘEZĂRILE RURALE DIN DOBROGEA DE NORD. PERSPECTIVĂ ETNICĂ

drd. Iuliana TITOV*

RURAL SETTLEMENTS OF NORTHERN DOBRUDJA. AN ETHNIC PERSPECTIVE**Abstract:**

The ethnic structure of Northern Dobrojdja is the result of historical circumstances who permanently shaped the human landscape of this area by population movements, spontaneous or state organized colonizations and the oscillations of population on both sides of the Danube.

In a rapidly social, political and economic changing, passing from the private property to communist nationalization and after that to restitution, concession, development of tourism sometimes forced (in few years approx. 70% of the Tulcea County was declared a natural reservation of national interest), Dobrudja area is in a continuous changing.

Socio-political realities after 1989, installing of democracy, opening of the borders, recognition of minorities and informational explosion made possible the opening of ethnocultural information channels with the maternal ethnoses, reducing the resistance to the influence of foreign culture. Interaction between tradition and innovation led to the loss or replacement of one parts of ancient cultural traditions, reaffirming the traditional ethnic identities. There is a reconfiguration of the relationship with the Other.

On these considerations, an important classification for this area, crossed and populated in short or longer periods by different ethnic groups, is the one based on ethnic criteria.

*

Key words: Northern Dobrudja, classification (typology), ethnic, romanian, bulgarian, aromanian, Lipovans, Germans, Italians, Greeks

Cuvinte cheie: Dobrogea de Nord, clasificare, etnic, românesc, bulgăresc, aromânesc, lipoveni, nemți, italieni, greci

Structura etnică a Dobrogei de Nord este rezultatul a unor circumstanțe istorice ce au modelat permanent peisajul uman al zonei prin mișcările de populație, prin colonizările spontane sau organizate de stat și pendulările de populație de o parte și de alta a Dunării.

Cu o poziție istorico-geografică privilegiată, cu drumuri (militare și comerciale) trasate, încă din perioada cuceririi romane, de-a lungul fluviului și zonei litorale, coridor de trecere între două lumi diferite – Orient și Occident – nordul Dobrogei a fost în situația zonei de pasaj pentru majoritatea populațiilor care s-au perindat pe aici de-a lungul timpului.

Indiferent de specialitatea cercetătorului secolului XXI, care se apleacă asupra arealului Dobrogei de Nord, scrierile sale prezintă o civilizație rurală bazată pe fenomene de aculturație, caracterul multi-etnic/inter-etnic, multiconfesional al zonei.

Aflată în permanentă schimbare socială, politică și economică, trecând de la proprietatea privată la etatizarea comunistă și apoi la retrocedare, concesionare, dezvoltare, uneori forțată, a turismului după ce, doar în câțiva ani, aprox. 70% din suprafața județului Tulcea a fost declarată rezervație naturală de interes național, arealul dobrogean este în continuă transformare.

* Muzeograf IA, Complexul Muzeal al Patrimoniului Cultural Nord-Dobrogean Artă-Etnografie, ICEM Tulcea.

Realitățile socio-politice de după 1989, instalarea democrației, deschiderea granițelor, recunoașterea minorităților, explozia informațională au făcut posibilă deschiderea unor canale de informare etnoculturală cu etnosul matern, diminuarea rezistenței la influența culturii străine. Interacțiunea dintre tradiție și inovație a dus la pierderea sau înlocuirea unor părți a tradițiilor culturale strămoșești, reafirmarea identităților etnice tradiționale. Are loc o reconfigurare a raportului cu *Celălalt*.

Din altă perspectivă, trebuie avute în vedere cele două tendințe ce caracterizează societatea contemporană: *globalizarea/ mondializarea*¹ – pe de o parte și *particularizarea/ regionalizarea/ localizarea* – pe de altă parte. Dacă prima vizează dimensiunea planetară, cea de-a doua este răspunsul firesc la globalizare, este mișcarea de întoarcere spre spațiile restrânse: teritorii de mici dimensiuni (regiuni, cartiere), grupuri umane formate pe baza unor factori identitari, cum ar fi limbă, religie, etnie. Oricum, amândouă sunt efectele internaționalizării fenomenelor economice, culturale, exploziei informatice și, deși nu au în mod evident aceleași scopuri, ele se completează în păstrarea unui echilibru absolut necesar prin căutarea *unității în diversitate* și a *identității în diferență*.

Din perspectivă individuală, fiecare membru al unei societăți este modelat și format după structurile societății în care trăiește și, uneori, după criterii ce scapă voinței și controlului conștient al său. Din prima clipă a existenței sale copilul este introdus într-o realitate modelată social ce există în mod obiectiv, independent de voința și existența nou-născutului. Ființa umană pornește la drum condusă de familia sa, intră într-un labirint al relațiilor sociale prin intermediul cărora își însușește și interiorizează valori fundamentale comune, simboluri, reprezentări colective, așteptări, modele comportamentale, scheme de relaționare considerate bune în câmpul social al ființării sale, în relațiile pe care le stabilește cu membrii comunității/societății în care trăiește.

În sens *etnic* toate aceste valori, cum ar fi religia neamului său, limba sau chiar dialectul vorbit de comunitatea în care s-a născut actantul, practicile sociale specifice respectivei comunități, formează moștenirea etnică individuală. Procesul de dobândire a acestor valori este cunoscut sub numele de *enculturație*².

Prin *aculturație*, fenomen specific contextelor multiculturale, individul preia valori, norme, convenții, comportamente de la un individ/grup cu o altă identitate culturală decât a lui, preluare care nu este însă supusă reflexiei, interpretării, din varii motive care pot fi vârsta, nivelul de educație, ocupația, dar și timpul disponibil pentru interpretare și comprehensiune. În concepția lui Kymlicka „*lumea modernă are drept caracteristică fundamentală faptul că indivizii revendică dreptul și responsabilitatea de a determina ei înșiși dacă rolurile pe care le-au moștenit merită să fie respectate*”³. Revendicarea acestor drepturi individuale se reflectă în Dobrogea prin faptul că unii etnici aleg să se declare ca aparținând altei etnii decât cea în care s-au născut sau indivizii născuți în familii mixte aleg, când ajung la maturitate, una din etniile părinților.

În intervenția noastră propunem **o clasificare a satelor dobrogene pe criteriul etnic**. Considerăm această clasificare importantă pentru acest areal, străbătut și populat pe perioade mai mici sau mai mari de diverse etnii, pentru a facilita analize viitoare. Referindu-ne la acest criteriu, menționăm două perioade distincte, determinate atât de prezența unor etnii în urma diverselor fenomene istorico-sociale, cât și de migrațiile acestora spre alte localități decât cele în care s-au așezat inițial. Față de cele menționate mai sus privim compoziția etnică a satelor tulcene având ca punct de referință anul 1940. Până la această dată observăm următoarele *tipuri de sate*:

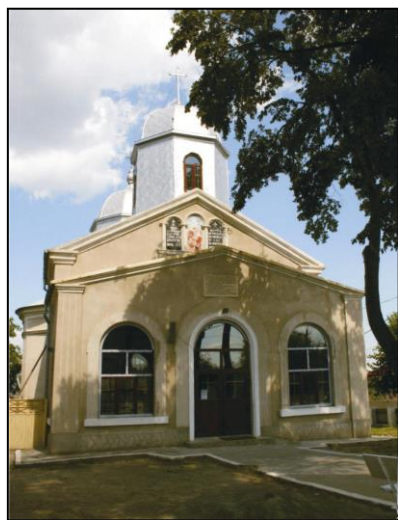
¹ Primul termen este utilizat în spațiul lingvistic anglo-saxon și în țările unde limba engleză are influență majoră prin orice canal media, cel de-al doilea termen este caracteristic spațiului de limbă franceză. În cele mai multe situații ei sunt folosiți în relație de sinonimie, dar există și păreri care consideră că între cei doi termeni se pot face anumite distincții, *mondializare* nesuprimând, de exemplu, *inegalitatea și nepacificând scena internațională*. Cf. G. Ferréol, G. Jucquois, 2005, 433-446.

² cf. L.M. DeFleur, S. Ball-Rokeach, 1999, 210-211.

³ W. Kymlicka, *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*, Oxford, Clarendon Press, 1995, 266; *apud*. G. Ferréol, G. Jucquois, 2005, 456.

1. **Sate românești**, situate în partea de vest și nord-vest a județului, cu un foarte vechi nucleu de populație românească, despre care există mărturii scrise încă din secolul al XVI-lea. Astfel, Aloisio Radibrat⁴ menționează localitatea *Dăeni* ca fiind un sat mare, cu mii de familii, comparabil cu un oraș, în timp ce așezarea *Văcăreni* figurează într-un Defter din anul 1573 cu numele românesc de Văcăreni, iar *Turcoaia* este trecut ca sat exclusiv românesc în harta lui C.C. Giurescu.

Despre *Luncavița*, Ion Ionescu de la Brad vorbește ca despre un sat „curat românesc”, fapt atestat și de o serie de documente de arhivă în care se consemnează pentru anul 1878 o biserică și o școală românească, precum și o populație românească de 1.500 locuitori. „*Vechea biserică, documentată din 1827, avea 3 cărți cu însemnări interesante*”⁵.

Luncavița - Biserica cu Hramul Sf. Mc. Dimitrie zidită în 1893, reînnoită în 1997 (foto: 2011)

O altă așezare românească veche, menționată în Defter-ul din 1573, este *Garvăn*, despre care C.G. Giurescu și M.D. Ionescu subliniază că este o localitate exclusiv românească.

Localitatea *Niculitel* este considerată, în chestionarele lui Hașdeu, *tezaur de lăcașe de cult creștine*⁶.

Nucleul de băștinași al acestor așezări se întărește prin stabilirea, în mai multe etape, a unor grupuri de populație românească, venite din celelalte provincii – Moldova și Muntenia – ca o consecință a diferitelor fenomene social-istorice.

Dintre românii veniți în Dobrogea, un loc aparte îl ocupă mocanii transilvăneni, care au format un nou tip de sat, **satul**

mocănesc, adaptat păstoritului – ocupația lor de bază. Aceste sate, situate mai ales în locuri prielnice păstoritului, sunt atestate documentar încă din secolul al XVIII-lea. Se caracterizau prin gospodării bine organizate, împrejmuite de garduri cu porți înalte, specifice zonei de baștină a mocanilor. Cele mai cunoscute așezări mocănești erau: Făgărașu Nou, C.A. Rosetti, Casimcea, Rahmanu, Topolog.

Astăzi cu greu se mai pot observa aceste trăsături, deoarece în evoluția teritorială a vetrei satului au intervenit o serie amplă de schimbări. De exemplu, la C.A. Rosetti se observă un regres economic și o scădere a numărului de locuitori.

2. **Sate cu populație eterogenă**, în care pe lângă populația băștinașă românească s-au succedat în timp diverse etnii, cu influențe diferite asupra comunității respective.

a) **Sate cu populație mixtă** (în sensul prezenței mai multor etnii): români, turci, ucraineni (Murighiol); români, lipoveni, ucraineni (Chilia Veche); români și ucraineni (Sf.Gheorghe); români, ucraineni, nemți, țigani, turci (Ciucurova). În cadrul acestor localități se disting, într-o oarecare măsură, aspecte tipice fiecărei etnii, având în vedere că în astfel de organizări teritoriale etniile erau așezate „pe mahalale”/”cartiere”. Menționăm în acest sens: textura neregulată pentru „mahalaua românească”, textura ordonată „cartierele” populațiilor colonizate.

Ne susținem această afirmație prin prezentarea evoluției istorice a două localități din județul Tulcea: *Greci* și *Izvoarele*.

⁴ M. Bulgaru, M. Alexandrescu-Dersca, P. Cernovodeanu, 1972, 274.

⁵ Gh. Dumitrașcu, L. Lazia, 2010, 56.

⁶ *Ibidem*, 58.

Ciucurova. Giamia -anul fondării 1838. Foto: 2008

Murighiol. Foto: 2011

Atestată documentar pentru prima dată în 1790, **comuna Greci** este aşezată pe o veche vatră de locuire, în apropiere aflându-se ruinele cetăţii *Troesmis*. Denumirea veche a satului este Soanlâc, nume turcesc care s-ar putea traduce „la Cepării” sau „Cepario”. Atât Gr. Dănescu, în lucrarea *Dicţionar geografic, istoric şi statistic al judeţului Tulcea*, cât şi M.D. Ionescu, în lucrarea *Dobrovia în pragul veacului al XX-lea*, consideră că numele de Greci, primit ulterior, nu are legătură cu un fapt etnografic. Totuşi, potrivit tradiţiei, în apropierea satului, la punctul numit Cuzluc, au locuit câteva familii de greci şi 30-40 de familii de cerchezi.

Conform datelor din Arhivele Naţionale filiala Tulcea, localitatea Greci este menţionată din anul 1790 sub denumirea de Greczj. În 1864 erau aici 300-400 de români şi mulţi turci. La recensământul din anul 1904 localitatea Greci avea un număr de 1.806 locuitori repartizaţi pe etnii astfel: 1.356 români (75%), 168 turci (9,3%), 111 italieni (6,1%), 82 bulgari, 19 ruşi, 14 Țigani creştini, 11 tătari, 10 greci, 6 armeni, 1 evreu. Avea, de asemenea, 339 de case, o şcoală – construită în 1893 – şi un număr de 68 de elevi. Mai găsim menţionate: o geamie (cu un imam) şi primăria localităţii Greci, construită la 1883. Recensământul de la 1939 menţionează 4.574 de locuitori astfel: 4.157 români (91%), 340 italieni (7,4%), restul de 77 fiind trecuţi la alte naţionalităţi. Ca noutăţi, deşi nu au fost menţionate în 1904, apar moara cu darac şi uleiiniţa aparţinând lui Anghel Boro, construite la 1894, sifonăria lui Giuseppe Rosa şi Căminul Cultural „Sfânta Treime”.

Biserica catolică ridicată de italieni în 1912, cu Hramul *Sfânta Lucia*, reprezintă şi astăzi locul unde enoriaşii îşi regăsesc liniştea de care au nevoie în zilele de sărbătoare sau în momente de cumpănă, şi unde comunitatea de italieni îşi performează riturile. Italienii îşi amintesc de faptul că până la construirea bisericii catolice, străbunii lor mergeau la biserica ortodoxă pentru oficierea diferitelor evenimente religioase din viaţa lor.

Recensământul din 2002 ne furnizează pentru comuna Greci următoarele date: 5.635 locuitori din care 5.510 români (97,8%), 94 italieni (1,6%), 22 romi, 3 aromâni, 2 ucraineni, 2 lipoveni, 1 sârb, 1 meglenoromân.

Comuna Greci, situată în imediata apropiere a carierelor din Munţii Măcinului, se defineşte în contemporaneitate ca un spaţiu de convieţuire mixtă între români şi italieni.

Parte dintre italieni sunt urmaşii „paşaportarilor” (pietrari angajaţi la sfârşitul secolului al XIX-lea la carierele din apropiere), alţii descind din familii de agricultori care, după „popasuri” în alte zone din ţară, au întemeiat aici gospodăriile pe la începutul secolului trecut.

Majoritatea familiilor italiene din Comuna Greci sunt originare din nordul Italiei (Friuli), dar şi din Lombardia şi Bellunno. Ei vorbesc şi astăzi dialectul friulan, însă cu toţii cunosc perfect limba română, fapt datorat convieţuirii îndelungate cu românii şi căsătoriilor mixte încheiate de-a lungul timpului.

Primii italieni au venit în localitatea Greci după 1880, când România avea nevoie de forţă de muncă calificată în noi meserii. Astfel, cioplirea pietrei – activitate nouă în viaţa comunităţii, a fost adoptată şi de locuitorii autohtoni, fiind o sursă alternativă de venit, comuna fiind totuşi

predominant agrară. Cele dintâi familii, Vals, Boro, Grigoretto și Sachetti, au primit cetățenie română printr-un decret al Regelui Carol I de Hohenzolern. Au fost împroprietăriți și și-au construit case, asemănătoare cu cele din zonele de proveniență, în vatra satului, acolo unde, până către anul 1889, locuiseră reprezentanții administrației și ai armatei Imperiului Otoman.

Fiecare din cele două populații și-au păstrat obiceiurile și limba, precum și anumite aspecte de viață tradițională. Desigur că, în timp, cele două populații și-au împrumutat unele ocupații și obiceiuri, iar dovadă a acestei bune înțelegeri sunt familiile mixte.

*Greci. Pietrari și produsele lor (pietre de moară).
Societatea lui G Sacchetti și A. Boro. Foto: 1922*

*Enoriași cu preotul în fața
Bisericii Santa Lucia în jurul anilor 1920-1925*

Imagini din arhiva d-nei Meragiu Otilia

Un caz unic în Dobrogea prin evoluția sa etnică îl constituie **localitatea Izvoarele**, singurul sat cu etnici greci.

Într-un document turcesc din 1543 satul Izvoarele apare sub numele de Ali-Beg. Grigore Dănescu în lucrarea *Dicționar geografic, statistic și istoric al județului Tulcea* din 1896, menționează că denumirea veche a localității era Alibeikioi – cuvânt de origine turcă (*Ali* – nume propriu; *bey* sau *bei* – boier; *kioi* – sat) care în traducere ar fi „Satul boierului Ali”. De-a lungul timpului localitatea a avut denumiri diferite, cea de Izvoarele fiind fixată în 1965.

Puținele documente și istoria orală relevă înființarea localității în jurul anului 1830, prin stabilirea în această zonă a unor familii de greci originari din Aspru (Acdera) și a unor familii de bulgari din Curichioi (Varna). După alte informații, satul a fost întemeiat numai de familii de greci, originari din jurul Salonicului. În sursele livești, ca și în cele orale, numărul de familii stabilite aici variază.

Familiiile de greci și bulgari au fost dislocate, în timpul războiului ruso-turc din 1828-1829, din locurile de baștină și s-au așezat o vreme în sudul Basarabiei. După terminarea războiului, o parte din refugiați a părăsit Basarabia, cu gândul de a se întoarce în locurile natale. Trecând prin Dobrogea, s-au stabilit aici și au întemeiat actuala localitate, în apropierea vetrei părăsite de turci în 1828. Memoria colectivității păstrează legenda întemeierii ca un popas de 40 de zile, datorat nașterii unui copil (după unele informații nașterea a doi gemeni). Împrejurările, îndeosebi o iarnă grea, au făcut ca popasul de 40 de zile să se prelungească, iar familiile, stabilite vremelnic, au rămas pentru totdeauna aici.

Privind componența etnică a comunei Izvoarele, menționăm că populația este considerată ca fiind grecească. Limba vorbită (considerată un dialect al limbii grecești) relevă însă și prezența elementelor lexicale bulgărești, uneori, și aromânești, încât i se pot stabili caracteristicile numai în urma unor cercetări lingvistice de anvergură.

*Izvoarele. Nuntă - 1957.
Arhiva d-nei Dascălu Mariia*

*Izvoarele. Tinere la Lăzărel - obicei practicat
în Sâmbăta Florilor. Foto: aprilie 2008*

Conform informațiilor furnizate de M.D. Ionescu în lucrarea *Dobrogea în veacul secolului al XX-lea*, publicată în 1904, la acea vreme în sat erau 618 găgăuți, 21 români, 10 greci, 4 tătari, 8 țigani creștini și 7 bulgari și 154 de case. Autorul specifică: „se vorbește limba greacă fiind un sat locuit de găgăuți. Românii au venit mai târziu”.

Conform statisticii realizate în urma recensământului din 2002, la nivelul comunei Izvoarele erau: 2.707 români, 1.166 greci, 3 maghiari, 2 polonezi, 1 rus-lipovean.

b) **Sate cu populație predominant turcească** în timpul stăpânirii turcești, ce sunt situate mai ales în partea centrală a județului, de-a lungul drumurilor folosite de oștile otomane spre imperiul țarist, cunoscut fiind că Dobrogea a constituit teritoriul preferat pentru războaiele ruso-turce, războaie ce au provocat mari distrugerii așezărilor și au decimat populația. Aceste așezări (Alba - Accadân, Turda - Armutli, Lunca - Canlibugeac, Căugăgia, Minerii - Cășla, Fântâna Oilor - Coium Punar, Cloșca - Dautcea, Horia - Ortachioi, Trestenic) se caracterizează printr-o textură neregulată, cu străzi dispuse în neorânduială, trăsătură ce va rămâne în continuare și după retragerea turcilor (perioada 1878-1930). Vechea structură etnică se modifică prin sosirea moldovenilor, muntenilor și bulgarilor în locul turcilor.

c) **Sate cu populație predominant bulgărească** – se află pe țărmul lacului Razelm (Zebil, Ceamurlia de Jos, Sălcioara, Vișina), dar și în partea centrală și sudică a județului (N. Bălcescu, Lăstuni, Panduru, Baia, Iulia, Beidaud).

Acest grup etnic, care se ocupa cu agricultura și mai ales cu grădinăritul, s-a stabilit în județul Tulcea în perioade diferite, prin migrări repetate. Un astfel de moment istoric, cu mișcări de populație, a fost războiul Crimeei (1853-1856). Geologul Peters estima numărul bulgarilor în Dobrogea, după această perioadă, la 25.000. În perioada de mijloc a secolului al XIX-lea comunitățile de bulgari au avut posibilitatea să înființeze școli în limba maternă. Astfel Gimnaziul bulgar din Tulcea și-a început cursurile în anul 1859, urmat de alte astfel de școli construite în sate cu populație bulgărească⁷.

După războiul ruso-româno-turc din 1877-1878 a avut loc o altă colonizare a Dobrogei cu bulgari veniți din Basarabia. În 1878 Guvernatorul rus Bieloserovici estima pentru Dobrogea 4.750 familii de bulgari. În 1913 existau 51.149 de bulgari, dar după această dată numărul lor stagnează și apoi scade⁸.

În anul 1940, în urma schimbului de populație efectuat între țara noastră și Bulgaria, acest grup etnic a părăsit zona, gospodăriile abandonate fiind populate ulterior, în cea mai mare parte, cu populație aromânească.

Stabilirea populației bulgărești într-o serie de așezări ale județului Tulcea a avut drept consecință procesul de aculturație cu populația aborigenă. Astfel, structura gospodăriei, cu caracteristicile casei, a anexelor și amplasarea acestora în perimetrul curții erau identice la cele

⁷ cf. A. Rădulescu, I. Bitoleanu, 1979, 261-266.

⁸ cf. M. Milian, cap. *Dobrogea ca mozaic etnic*, în lucrarea S. Pârâu, 2007, 194.

două populații, fără a se face diferențierea *bulgăresc, românesc*. Aspectul este relevant pentru localitățile din microzona Lacului Razim (Zebil, Beștepe, Enisala). În partea centrală însă (Panduru, Nicolae Bălcescu, Baia, Cerna) sunt relevante elementele de arhitectură balcanică, evident cu adaptări la habitatul existent în zonă.

Arhitectura din loc. Cerna. Se observă streșinile largi, învelitori din olană, cu pante line, prisme late

d) **Sate cu populație predominant lipovenească** sunt amplasate mai ales în Delta Dunării (Sfiștofca, Mila 23), pe malul lacului Razim (Sarichioi) dar și în partea centrală a județului (Slava Rusă, Slava Cercheză). Au o textură regulată, de tip geometric, de obicei dreptunghiulare, iar casele sunt orientate cu latura mică spre stradă.

Sarichioi. Biserica cu Hramul Nașterea Maicii Domnului și Sf. Nicolae de iarnă (19 decembrie). Fondată în 1873⁹

Sarichioi. Foto: 2010, septembrie

Venirea lipovenilor în Dobrogea datează de pe vremea lui Petru I, după intensificarea persecuțiilor și prigoanei împotriva lor, continuate și de Ecaterina a II-a. Ei primesc drept de ședere în Dobrogea și în schimbul unor obligații li se asigură libertatea cultului¹⁰. Pentru a-și păstra credința și ritul ortodox vechi, o parte din staroveri au încercat să își atragă preoți din sânul bisericii oficiale, pe când alții au respins total această idee. Au rezultat astfel două direcții confesionale principale:

- **popovți** (cu popă) – care recunoșteau necesitatea preoților și care au atras preoți din cadrul bisericii oficiale, cu condiția ca aceștia să treacă la vechiul rit.
- **bespopovti** (fără popă) – care, extinzând culpabilizarea pentru reforma bisericească asupra întregului cler bisericesc, nu au acceptat preoți de ocazie din cadrul bisericii oficiale și

⁹ cf. M.D. Ionescu, 1904, 653.

¹⁰ F. Ipatiov, 2001, 194.

nici nu au recunoscut, mai târziu, ierarhia stabilită prin înființarea Mitropoliei de Fântâna Albă. Aceștia au rămas practic fără preoți, slujbele fiind oficiale de către un dascăl/diacon (nastavnik).

Aceste două orientări au dat naștere, până la urmă, celor două ramuri mari ale mișcării adepților ritului vechi: popismul – care reprezenta orientarea moderată, și nepopismul – reprezenta orientarea radicală¹¹.

În cadrul lipovenilor fără popă s-au diferențiat secte cum este și cea întâlnită, și azi, la Mahmudia – cea a lipovenilor *nemoliaci*. Sunt cunoscuți în localitate drept cei care „beau dintr-un singur pahar”. Ca practici întâlnite la această sectă, mai consemnăm: resfințesc icoanele atinse de altcineva, se roagă cu ușile închise, nu beau apă și nu mănâncă după altă persoană din același vas, nu mănâncă zahăr, nu primesc pomană.

e) **Sate cu influență nemțească**, situate în câteva zone din nordul Dobrogei, se caracterizează prin case puse la linie, de-a lungul străzilor largi, adesea umbrite de arbori și acoperite cu stuf, dar curate și bine îngrijite (Malcoci) sau prin străzi cu pomi mulți și case frumos aliniate, una lângă alta (Ciucurova, Cataloi, Atmagea). Astăzi „mahalaua nemțească” rămâne doar în memoria colectivității, în satele menționate nefiind nici un etnic neamț.

Malcoci. Biserica Catolică, construită de nemți în 1880.
Azi într-un stadiu avansat de degradare

Atmagea. Biserica construită de nemți în 1864,
renovată azi de români

După anul 1940 transformările sociale, economice determină mutații și în cadrul compoziției etnice a satelor, astfel încât pentru această perioadă stabilim:

- *sate românești*, pe care le identificăm ca fiind cele vechi și la care ne-am referit.
- *sate cu populație eterogenă* – raportând la perioada anterioară observăm că în aceste sate structura etnică a populației este mult modificată, menținându-se însă unele caracteristici tradiționale în fizionomia așezărilor.

- *sate cu populație predominant aromânească* (Beidaud, Sarighiol de Deal, Ceamurlia de Sus, Vasile Alexandri, Stejaru, Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, Lăstuni)

O situație aparte o constituie satele cu populație bulgărească care au devenit după anul 1940 așezări cu populație predominant aromânească. Aceste sate și-au păstrat până la sfârșitul secolului al XX-lea structura, forma, tipul de gospodărie, aromânii intervenind asupra caracteristicilor inițiale pe măsură ce familiile lor au prosperat. Populație venită din sudul Peninsulei Balcanice, aromânii sunt de origine latină, ei formând împreună cu populația romanizată de la nordul Dunării un tot al latinității orientale. Principalele ocupații din satele aromânești rămân și astăzi agricultura și păstoritul. În ceea ce privește păstoritul, aromânii mai

¹¹ cf. V. Vascenco, 2007, 300-303.

păstrează din tradițiile tipului de transhumanță practicat în locurile de baștină: modul de organizare al turmei, plata ciobanului, asocierea proprietarilor de turme, iar în structura gospodăriei se observă că nu se detașează în mod deosebit construcții-anexe pentru adăpostul animalelor. Se cresc îndeosebi oi dar și capre, fie în sistem de îngrijire liber (fără păzitor), în perimetrul satului – pentru cei cu un număr redus de animale, fie în sistem de creștere în turmă vara și, aparte, acasă, iarna. Îngrijirea în turmă a oilor de către ciobanii tocmiți la începutul fiecărui an, se practică și astăzi.

Sarighiol de Deal. Festivalul Păstoritului 2008

În apropierea localității Stejaru. Foto: 2009

Treptat, începând din 1965, aromânii, foarte receptivi la modificările ce au loc în societatea românească, părăsesc în număr mare majoritatea localităților rurale în care se stabiliseră inițial, preferându-le pe cele urbane din apropiere (Tulcea, Constanța). Aceste deplasări definitive au avut drept consecință fie distrugerea unui mare număr de gospodării părăsite sau chiar a unui cartier întreg (Caugagia, Lăstuni), fie popularea lor cu lucrători agricoli veniți din Moldova (Nicolae Bălcescu).

Theodor Capidan compară dialectul meglenoromân cu limba română vorbită în nordul Dunării și aduce completări teoriilor anterioare, susținând faptul că meglenoromânii au stat o lungă perioadă în munții Rodopi înainte de a se muta în ținutul Meglen și că putem vorbi de o unitate etnică românească, situată atât în nordul cât și în sudul Dunării¹². În 1926 meglenii sunt strămutați în mai multe localități din județul Durostor, iar în 1940, în urma schimbului de populație, meglenoromânii sunt repartizați în localitatea Cerna.

Cerna. Femei meglene.

Imagine din Arhiva d-nei Dumitra Petrică

Referitor la această localitate, Cerna, mai putem face unele precizări: până în 1940, când a avut loc schimbul de populație cu prilejul căderii Cadrilaterului, cea mai mare parte din case au fost ridicate de bulgari. În casele bulgărești s-au așezat meglenoromâni și români veniți din județele Durostor și Caliacra. După 1960, în cea mai mare parte, casele sunt construite din chirpici, cu învelitoare din țiglă, au foarte rar legătură cu tradiția, fiind realizate după proiecte tip. Ca urmare a apariției Legii sistematizării teritoriului (1974), nu s-a mai construit aproape nimic la Cerna (ca de altfel în mai toate localitățile rurale), până în jurul anului 2000. În prezent arhitectura nouă din Cerna relevă mutațiile la nivel socio-economic și anume: utilizarea materialelor de construcții moderne, planimetrie și elevație supradimensionată.

Perioada postcomunistă aduce noi provocări la adresa satului tradițional și noi schimbări în structura etnică a satului dobrogean. Populația activă se înscrie curentului de migrație circulatorie internațională. Migranții la lucru în străinătate, care se întorc acasă periodic, aduc în

¹² cf. T. Capidan, 1936.

comunitatea de origine idei și moduri de acțiune împrumutate din țările în care lucrează, se căsătoresc cu etnici de acolo. De asemenea, se observă și o migrație definitivă de la sat spre alte spații. Aceste deplasări definitive au drept consecință fie distrugerea unui mare număr de gospodării (care rămân părăsite și dispar în timp), fie ocuparea lor de țigani săraci.

Pe fondul retrocedărilor de după '90 se observă și un flux de deplasare a populației urbane (îndeosebi pensionari) către zonele rurale. Fenomenul este cunoscut în toată Europa de Vest și este numit de sociologi contraurbanizare¹³.

Cu toate acestea, fenomenele semnalate nu aduc modificări, deocamdată, clasificării propuse în acest articol.

BIBLIOGRAFIE

- *** *Dobrogea. Cincizeci de ani de viață românească. 1878-1928, 1928*, Editura Cultura Națională, București.
- *** *La Dobroudja*, 1928, Bucharest.
- *** *Arta populară a aromânilor din Dobrogea*, 1979, Editura Meridiane, București.
- ARBORE, P. A. 1916, *Din etnografia Dobrogei – Așezările bulgarilor*, extras din Arhiva Dobrogei, vol. I.
- ARBORE, P. A. 1920, *Din etnografia Dobrogei - Contribuțiuni la așezările tătarilor și turcilor în Dobrogea*, extras din Arhiva Dobrogei, vol. II, Tipografia Curții Regale F. GOBL FII.
- ARBORE, P. A. 1923, *Din etnografia Dobrogei. Populațiunea Dobrogei după o hartă rusească*, Analele Dobrogei, an IV, nr. 3, Constanța.
- BULGARU, M.; ALEXANDRESCU-DERSCA, M.; CERNOVODEANU, P. 1972, *Călători străini despre țările române*, vol. IV, București
- CAPIDAN, Th. 1936, *Romanitatea Balcanică. Discurs rostit la 26 mai 1936 în Ședința solemnă, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului*, Imprimeria Națională, București
- DĂNESCU, G. 1896, *Dicționar geografic, statistic și istoric al județului Tulcea*, București.
- DEFLEUR, L. M., BALL-ROKEACH, S. 1999, *Teorii ale comunicării de masă*, Ed. Polirom, București.
- DUMITRAȘCU, Gh., LAZIA, L. 2010, *Dobrogea 1884-1885 în 31 de răspunsuri ale comunelor la „Chestionarul Hașdeu”*, Editura ExPonto, Constanța.
- FERRÉOL, G., JUCQUOIS, G. 2005, *Dicționarul alterității și al relațiilor interculturale*, Editura Polirom, Iași.
- GIURESCU, C.G. 1966, *Știri despre populația românească din Dobrogea în hărți medievale și moderne*.
- IONESCU, M.D. 1904, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, București.
- IPATIOV, F. 2001, *Rușii-lipoveni din România*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- KYMLICKA, W. 1995, *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*, Clarendon Press, Oxford.
- OLTEANU, A. 1998, *Civilizația rusă. Perioada veche și modernă*, Editura Paideia, București.
- PÂRÂU, S. 2007, *Multiculturalitatea în Dobrogea*, Editura ExPonto, Constanța.
- POPOIU, P. 2001, *Antropologia habitatului în Dobrogea*, Editura Oscar Print, București.
- RĂDULESCU, A., BITOLEANU, I. 1979, *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- SEIȘANU, R. 1928, *Dobrogea - Gurile Dunării și Insula Șerpilor - Schiță monografică Studii și documente*, Tipografia Ziarului Universul, București.
- SIMIONESCU, I. 1928, *Dobrogea – o țară din povești*, Editura Cartea Românească, București.
- STINGHE, H. 2003, *Despre germanii din Dobrogea*, documentarist Cornelia Toma, Constanța.
- ȘTIUCĂ, N. 2004, *Repere dobrogene – Note și comentarii de teren*, Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, București.
- ȚÂRCOMNICU, E., WISOȘENSKI 2003, *Românii de la sud de Dunăre. Macedoromânii*, Editura Ziua, București.
- ȚÂRCOMNICU, E. 2004, *Meglenoromânii – Destin istoric cultural*, Editura Etnologică, București.
- VASCENCO, V. 2007, *Romanoslavica*, nr. XLII, ed. Universității din București
- VOICU, M., VOICU, B. 2006, *Satul românesc pe drumul către Europa*, Editura Polirom, Iași.

¹³ M. Voicu, B. Voicu 2006, 19.